

RSn073 Čeština pro překladatele

8. Stylistika – základní principy a pojmy, funkční styly

Zbyněk Michálek

Osnova předmětu

- ▶ úvod a základní pojmy; zvuková stránka češtiny; grafická stránka češtiny; morfematika
- ▶ lexikologie; principy slovo tvorby a rozšiřování slovní zásoby češtiny
- ▶ tvarosloví substantiv, příslovcí a předložek
- ▶ tvarosloví adjektiv, zájmen a číslovek
- ▶ tvarosloví sloves, spojek, částic a citoslovcí
- ▶ skladba – věta a výpověď, valenční a závislostní syntax, větné členy
- ▶ skladba – shoda přísudku s podmětem, interpunkce, aktuální členění větné, odchylky od pravidelné větné stavby, zápor ad.
- ▶ **stylistika – základní principy a pojmy, funkční styly**
- ▶ kompozice textu (textovost, členění textu, koherence, koheze)

Minulá hodina

- ▶ nějaké otázky?
- ▶ domácí úkol

Obsah

Stylistika

Domácí úkol

Základní pojmy

- ▶ stylistika: nauka o slohu/stylu, zkoumá jazykové projevy, proces jejich vzniku
- ▶ styl: výběr a uspořádání jazykových prostředků v textu
  - ▶ vybíráme z množiny navzájem konkurenčních prostředků (*nepříliš vzdělaný člověk × idiot*)
- ▶ stylém: prvek stylově aktivní, nesoucí stylový příznak
- ▶ slohotvorní činitelé
  - ▶ určují výsledný styl textu/komunikátu
- ▶ činitelé objektivní
  - ▶ situace, prostředí
  - ▶ téma
  - ▶ mluvenost/psanost
  - ▶ připravenost/nepřipravenost
  - ▶ formálnost/neformálnost
  - ▶ dialogičnost/monologičnost
- ▶ činitelé subjektivní
  - ▶ věk
  - ▶ pohlaví
  - ▶ vzdělání
  - ▶ profese
  - ▶ záliby

Klasifikace stylů

- ▶ styl simplexní (ovlivněn jediným stylo tvorným činitelem) × komplexní (ovlivněn více činiteli)
- ▶ styl singulární (jednoho textu) × individuální (autorský) × interindividuální (styly skupin; např. i fční styly)
- ▶ styl doby, směru...
- ▶ styl objektivní (vědecký, administrativní) × subjektivní (umělecký, hovorový) × objektivně-subjektivní (publicistický, esejistický)
- ▶ styly funkční
  - ▶ prostěsdělovací (hovorový)
  - ▶ odborný (čistě vědecký, popularizační, učební, ...)
  - ▶ administrativní (normativní, právní, jednacích, ...)
  - ▶ publicistický
  - ▶ umělecký
  - ▶ řečnický
- ▶ styly primární (funkční) × sekundární (konverzační, náboženský, epistolární, ...)
- ▶ styly věcné sdělné × esteticky sdělné
- ▶ styl vysoký × střední × nízký

Slohové postupy a útvary

- ▶ slohový postup: obecný abstraktní model zpracování tématu, jeho podání, výstavby textu
- ▶ slohový útvar: konkrétní typ jazykového projevu
- ▶ slohové postupy a některé jejich útvary
  - ▶ informační (zákon, předpis, hlášení, inzerát, zpráva, dopis, ...)
  - ▶ vyprávěcí (vyprávění, reportáž, fejeton, ...)
  - ▶ popisný (životopis, cestopis, ...)
  - ▶ výkladový (přednáška, referát, článek, učebnice, monografie, ...)
  - ▶ úvahový (úvaha, esej, recenze, komentář, ...)
  - ▶ někdy další (dialogický, řečnický, argumentační, návodový, ...)

Jednotlivé funkční styly

styl prostěsdělovací

- ▶ slohotvorní činitelé
  - ▶ mluvený, nepřipravený, neoficiální, neformální
  - ▶ subjektivní, privátní charakter, vazba na konkrétní situaci, přímý kontakt mluvčích, expresivita
  - ▶ dialogický charakter
  - ▶ každodenní tematika, jednoduché informace
- ▶ typické prostředky
  - ▶ hovorová čeština, nespisovné lexikum, slang
  - ▶ kontaktové prostředky
  - ▶ bohatá modalita
  - ▶ redukované, neurčité vyjadřování
  - ▶ expresivita
  - ▶ využití neverbálních prostředků
  - ▶ pohodlná, nedbalá výslovnost

Jednotlivé funkční styly

styl administrativní

- ▶ slohotvorní činitelé
  - ▶ věcný, objektivní, veřejný, texty normované, standardizované, šablonovité, neosobní
- ▶ typické prostředky
  - ▶ výhradně spisovný jazyk
  - ▶ termíny, zkratky, značky, čísla
  - ▶ ustálené formule, obraty
  - ▶ užívání podstatných a přídavných jmen slovesných
  - ▶ (nadměrné, nevhodné) užívání opisného pasiva
  - ▶ (nadměrné, nevhodné) užívání sekundárních složených předložek
  - ▶ dlouhá, složitá, nepřehledná souvětí, větné kondenzáty, polovětné konstrukce

Jednotlivé funkční styly

styl odborný

- ▶ fce informační
- ▶ slohotvorní činitelé
  - ▶ projevy veřejné, připravené, psané, monologické
  - ▶ objektivnost, explicitnost, přesnost, pojmovost, jednoznačnost
- ▶ typické rysy
  - ▶ horizontální a vertikální členění textu
  - ▶ autorský plurál, neosobní vyjadřování
  - ▶ citování, intertextovost, odkazování
- ▶ typické prostředky
  - ▶ termíny, profesionalismy, cizí slova
  - ▶ multiverbizovaná vyjádření
  - ▶ sekundární předložky, opisné pasivum, kondenzované vyjadřování
  - ▶ složitá souvětí
  - ▶ vsuvky, závorky apod.
  - ▶ značky, zkratky, symboly, vzorce, čísla, grafy

Jednotlivé funkční styly

styl publicistický

- ▶ fce informační a persvazivní
- ▶ slohotvorní činitelé
  - ▶ veřejné komunikáty, kolektivní adresát, nepřímý kontakt
- ▶ typické rysy
  - ▶ členění textu, upoutávky, první stránky, úvody, perexy
  - ▶ stereotypní klišé × snaha o aktualizaci
- ▶ typické prostředky
  - ▶ módní výrazy, neologismy
  - ▶ publicismy
  - ▶ frazémy, klišé, floskule
  - ▶ obrazná, metaforická přirovnání
  - ▶ kontaktové prostředky, emocionalita
  - ▶ citáty

Jednotlivé funkční styly

styl reklamní

- ▶ obyčejně řazen k publicistickému, ale má specifické rysy
- ▶ důležitá je persvazivní fce
- ▶ často ale také umělecká fce
- ▶ typické rysy
  - ▶ spojení textu a obrazu
  - ▶ otázky, odpovědi, výzvy, imperativy
  - ▶ manipulace s recipientem, podbízení
- ▶ typické prostředky
  - ▶ rytmus, rým, aliterace, hra se slovy
  - ▶ komparativy, superlativy, hodnotící výrazy

Jednotlivé funkční styly

styl umělecký

- ▶ hlavní fce je esteticky sdělná
- ▶ typické rysy
  - ▶ vysoká variabilita, mnohoznačnost
  - ▶ využití všech slohových postupů
  - ▶ individuální styl, originalita autora
- ▶ typické prostředky
  - ▶ využití všech prvků národního jazyka
  - ▶ snaha o estetizaci, poetizaci
  - ▶ volnější, rozmanitá syntax, nižší koheze, subjektivní slovosled
  - ▶ figury, tropy, synonyma, poetismy

Jednotlivé funkční styly

styl řečnický (rétorický)

- ▶ hlavní fce je persvazivní, agitační
- ▶ slohotvorní činitelé
  - ▶ veřejné komunikáty, kolektivní adresát, oficiální, monologické
- ▶ typické rysy
  - ▶ úvahový, výkladový slohový postup
  - ▶ aktivizace recipienta
  - ▶ intertextovost
  - ▶ emotivnost, atraktivnost, sugestivnost
- ▶ typické prostředky
  - ▶ argumentace
  - ▶ řečnické otázky, výzvy, imperativy
  - ▶ názornost, příklady
  - ▶ figury, tropy, obrazné vyjadřování

Obsah

Stylistika

Domácí úkol

Domácí úkol

- ▶ kontrola
- ▶ cvičení

Děkuji za pozornost.